

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page1>.
2. Денісова Н. В. Побудова моделі управління регіональною соціальною інфраструктурою. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/PRNIT_2006/Economics/16049.doc.htm.
3. Децентралізація дасть місцевим бюджетам у 2015 році 45 млрд грн, – Яресько. Інтерв'ю з Міністром фінансів України від 13 січня 2015 р. Еспресо ТВ. – Режим доступу : http://espreso.tv/news/2015/01/13/decentralizaciya_dast_miscevym_byudzheta_m_u_2015_roci_45_mlr_d_hrn_yaresko.
4. Малік М. Й. Про державне регулювання розвитку сільських територій / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 156.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні” від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/konceptsiya-reformuvannya-miscevogo-samovryaduvannya-ta-teritorialnoyi-organizaciyi-vladi-v-ukrayini-333230/rozporjadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-01-04-2014-r-n-333-r-pro-shvalennya-konceptsiyi-reformuvannya-miscevogo-samovry-669451>.
6. Проблеми та перспективи управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/April/7.htm>.
7. Тодосійчук В. Л. Регіональна економіка : підручник / В. Л. Тодосійчук. – Вінниця : ВДАУ, 2008. – 434 с.
8. 17 питань про реформу, або Як відбудеться перебудова системи влади в країні. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/>.

Kozlova L.V. The problems of financial securement of social infrastructure under decentralization.

The article deals with the financial resources of local government (mechanisms of formation of local budgets) in accordance with the amendments made to the Budget Code of Ukraine and the decentralization processes that occur at the modern stage. Attention is given to improving efficiency in the management of social infrastructure of the administrative-territorial units.

Key words: financial resources, local government, social infrastructure, social infrastructure management, decentralization of public administration.

Надійшла до редколегії 27.03.2015 р.

УДК [378 : 372.77] (477)

А. В. Ромін,

к.т.н., доцент,

проректор-начальник факультету цивільного захисту

Національного університету цивільного захисту України,

м. Харків

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СИСТЕМИ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ
ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ УКРАЇНИ**

Проаналізовано сучасний стан розвитку системи вищої освіти та управління вищими навчальними закладами, розглянуто проблеми кількісних і якісних параметрів надання освітніх послуг, їхню роль у покращенні економічного стану вузу.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, державне регулювання, концепція, органи державної влади, освітні послуги, управління.

Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку

Питання державного регулювання системи управління вищими навчальними закладами – це проблема, широко обговорювана у світі. Різноманіття концепцій і практичних підходів до управління вищими навчальними закладами в Україні та зарубіжних країнах зумовлене істотними відмінностями в організаційних структурах систем вищої освіти, в їхніх правових основах, а також національними традиціями, що склалися в кожній із країн, та парадигмою управління економікою в цілому. Разом із тим у цьому питанні досить чітко простежуються спільні тенденції, головними з яких є децентралізація і демократизація державного управління, розширення автономії вищих навчальних закладів з одночасним посиленням їхнього включення у вирішення проблем соціально-економічного розвитку суспільства, його розбудови, організація управління й фінансування освітнього процесу на основі ринкових моделей.

Грунтовне дослідження різних аспектів державного регулювання розвитку вищих навчальних закладів міститься у працях І. Зязюна, Л. Карамушки, К. Корсака, В. Майбороди, В. Огаренка, В. Пікельної, Н. Протасової, В. Скуратівського, В. Токаревої, В. Шиловой та інших учених. Однак аналіз монографічних і періодичних джерел інформації у сфері державного управління з проблематики статті показав, що загалом питання вдосконалення державного регулювання системи надання освітніх послуг вищими навчальними закладами в умовах модернізації освіти є недостатньо дослідженими.

Метою статті є проаналізувати механізми державного регулювання системи надання освітніх послуг вищими навчальними закладами України.

Ретроспективний аналіз тенденцій розвитку вищої освіти в Україні показав, що сучасний стан цього сектора економіки країни характеризується активними процесами модернізації, у ході яких вносяться зміни як в організаційно-функціональну структуру системи освіти, так і в зміст і технології процесу навчання. Суперечності й проблеми як усередині системи освіти, так і в макроекономіці загалом викликають підвищений інтерес дослідників до аналізу стану і розвитку як окремих сегментів цієї сфери (зокрема, вищих навчальних закладів), так і цілих функціональних підсистем (наприклад, системи безперервної освіти).

Дослідження також підтверджують, що система управління вищими навчальними закладами України не відповідає повною мірою потребам нестримно змінного суспільства. Розривом системних зв'язків між гуманітарною, природничо-науковою й техніко-технологічною складовими вищої освіти пояснюється багато в чому неадекватний вимогам сучасного економічного розвитку рівень кваліфікації кадрового потенціалу [4].

Проблеми вищої школи в Україні повинні розглядатися в загальносвітовому контексті трансформації інституційних основ освіти (зокрема, активного поширення парадигми Болонського процесу) в умовах інформаційного суспільства і глобалізації політики й економіки. Отже, глобальні зміни в суспільстві й економіці зумовили необхідність розроблення ефективних методів організації та регулювання системи управління вищими навчальними закладами як найважливішою складовою економіки, що функціонує в ринкових умовах господарювання (рис. 1).

Визначення напрямів реформування системи управління вищими навчальними закладами в Україні повинне здійснюватися з урахуванням специфіки змісту самого освітнього процесу, а також якісних і кількісних параметрів її найважливішої складової – економічного потенціалу вищої школи.

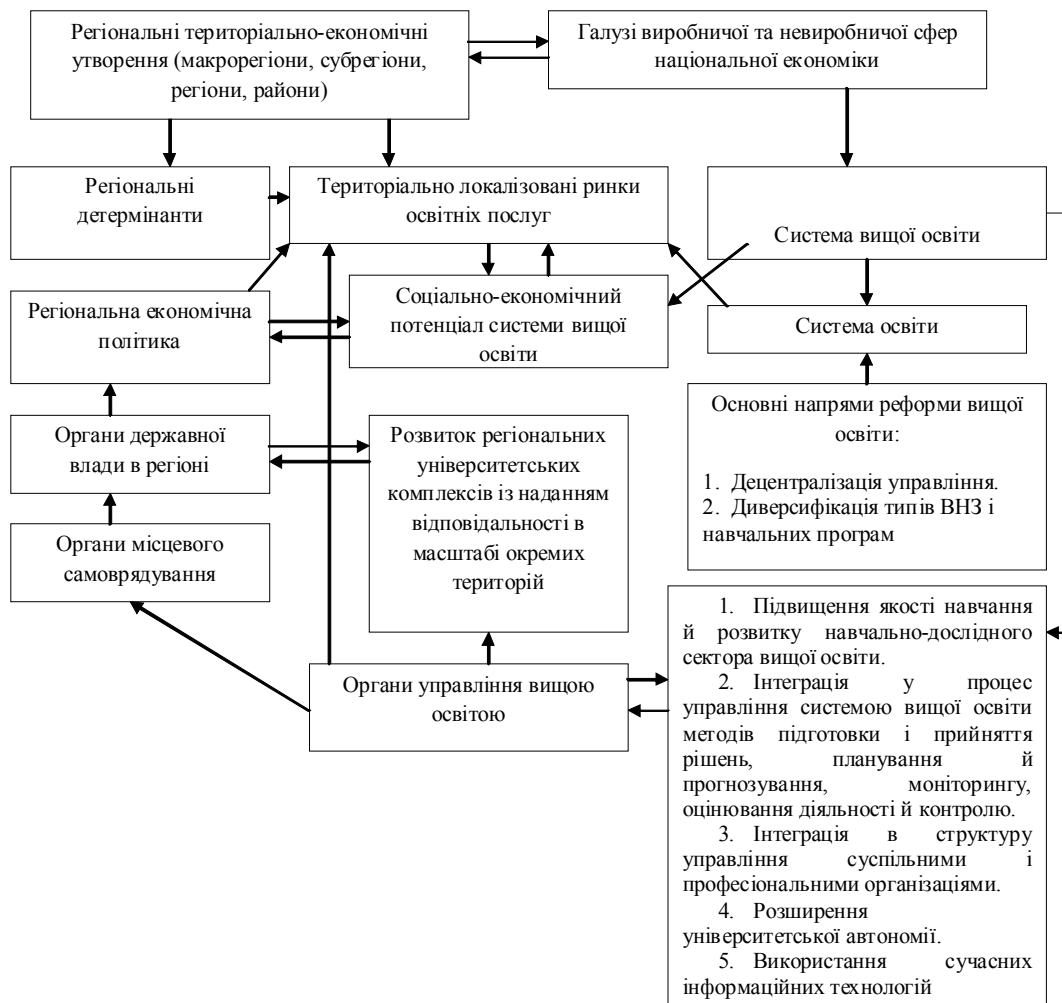

Рис. 1. Фактори впливу на формування системи вищих навчальних закладів на регіональному рівні

Перехід української суспільно-економічної системи на ринкову модель розвитку супроводжується поширенням ринкових форм господарювання на ті види діяльності, що традиційно вважаються непродуктивними. Це підтверджує велике значення і роль сфери вищої освіти як найважливішої складової соціально-економічного прогресу. Інтелектуальний потенціал громадян, рівень їхньої освіти є сьогодні головною умовою й чинником добробуту і стійкого розвитку сучасного суспільства, що детермінує особливу роль системи освіти. Дослідження економічного змісту господарських відносин системи освіти ускладнене специфікою блага (продукту), що виробляється та реалізовується у сфері освітніх послуг. У сучасній науковій літературі, присвяченій проблемі управління системою вищої освіти, відсутня єдина точка зору щодо змісту і форм функціонування господарського механізму системи освіти в умовах ринку.

Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку

У дослідженнях вітчизняних економістів можна виділити два основних підходи до визначення освітніх послуг [1]:

- освітні послуги – це система знань, інформації, умінь і навичок, використовуваних із метою задоволення різноманітних потреб людини, суспільства і держави;
- освітніми послугами зветься комплекс таких послуг, які безпосередньо пов'язано з реалізацією головних цілей освіти, здійсненням його суспільної місії.

Аналізуючи наведені визначення, можна дійти висновку, що цільовою функцією освіти є збільшення цінності людини як особи, працівника, громадянина. Специфіка освітніх послуг виявляється в їхніх класичних характеристиках (невідчутність, невіддільність від джерела, непостійність якості, неможливість збереження) та індивідуальних рисах (рис. 2).

Рис. 2. Сутність освітніх послуг у системі вищої освіти

Неможливість збереження освітніх послуг проявляється двояко. По-перше, неможливо надати послуги в повному обсязі заздалегідь і складувати їх, як матеріальний товар, в очікуванні підвищення попиту. По-друге, з часом людина забуває отриману інформацію, знання. У зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу відбувається також старіння знань.

До специфічних особливостей освітніх послуг найчастіше відносять:

- високу ємність інтелекту;
- відстрочення у виявленні результативності й залежність результатів від умов майбутньої роботи і життя випускника вищого навчального закладу;
- відносна тривалість виконання;
- необхідність подальшого супроводу й оновлення послуг;
- залежність послуги від місця її надання і місця проживання потенційних студентів;
- висока вартість;
- неможливість перепродажу тощо.

При цьому висока інтелектуальна ємність може бути опосередкована високим рівнем товарності освітньої послуги як економічної форми господарювання [3].

Розгляньмо сутність освітньої діяльності суб'єктів ринку освітніх послуг, тобто вищих навчальних закладів, визначивши, зокрема, й те, у чому полягає специфіка освітньої діяльності і чи можна її порівняти з діяльністю в інших сферах.

Сама діяльність сприймається або як вільна творчість, або як ззовні зумовлена активність-праця. Саме праця в умовах товарного виробництва найбільшою мірою виявляється як свідома і доцільна фізична або розумова діяльність, що виступає реакцією людини на зовнішнє оточення і є засобом для задоволення її фізіологічних і соціальних потреб, відмінних від потреби у вдосконаленні власної особи. А творчість свідомо сприймається людиною як породжувана внутрішнім прагненням до самореалізації діяльність, що не відтворюється як у своєму процесі, так і в результаті іншими людьми і може через це порівнюватися з діяльністю інших людей.

Головною рушійною силою, здатною забезпечити прогрес суспільства, є творча людина з високим рівнем професійної підготовки, яка має можливість розкрити свої здібності, зарекомендувати себе з найкращого боку й отримати визнання суспільства.

Поняття “освіта” означає механізм і одночасно середовище, у якому відбувається становлення й розвиток індивіда, а значить, суспільства і людства в цілому. Під освітою ми розуміємо централізований процес виховання й навчання на користь людини, суспільства, держави, що супроводжується досягненням людиною встановлених державою освітніх рівнів. Нормативність цього визначення полягає у вказівці на необхідність досягнення певних державних освітніх рівнів (стандартів освіти) у поєднанні з навчанням і вихованням. Що ж до практичної реалізації поєднання інтересів особи, суспільства і держави, то це поєднання сьогодні в Україні є вкрай розбалансованим.

Разом із тим економічний зміст поняття “освіта” має більш універсальну характеристику. Світовий досвід показує, що розвинений ринок освітніх послуг, – це запорука не лише виходу країни з кризи, а й фактор, що забезпечить поступальний розвиток, прогрес усіх сфер життя суспільства. Розуміння цього положення дуже важливе для визначення пріоритетів розвитку держави в цілому [2].

Значна роль освітніх послуг знаходить теоретичне відображення в низці концепцій соціального й економічного розвитку, серед яких виділяються концепції постіндустріального суспільства, теорія людського капіталу тощо. Найбільш детально усе більшу роль знань, інформації в суспільному розвитку розкрито в концепції інформаційного суспільства. У минулому земля, праця і капітал були ключовими факторами виробництва. Сьогодні в багатьох галузях економіки інформація стає головною складовою.

Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку

Конкретизуючи вищенаведені положення, необхідно враховувати подвійний характер освіти як процесу і результату.

Це визначено такими проявами людської активності, як мотивація, цілепокладання й відносини між людиною та зовнішнім середовищем. Зауважимо, що хоча форма продукту праці може бути різною, безперечним є те, що він є благом, що прямо або опосередковано задовольняє матеріальні потреби виробника. При цьому однією з основних характеристик продукту праці є його відтворюваність, тобто здатність індивіда створювати аналогічний продукт за аналогічних умов. При цьому продукт праці у процесі обміну може переходити від одного індивіда до іншого. Але у сфері освіти і процес, і результат тільки частково характеризуються як праця і продукт. Саме це визначає специфіку виробництва продукту в цій сфері.

Оскільки освітні послуги характеризуються значним обсягом інтелекту і представлені широким полем особистих контактів виробника і споживача, то діяльність у сфері освіти може характеризуватися, з одного боку, як праця, а з іншого – як творчість.

Література:

1. Марцин В. Вища школа України на шляху трансформації у європейський освітній простір / В. Марцин // Вища школа. – 2007. – № 27/35.
2. Оболенська Т. Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний та зарубіжний досвід / Т. Є. Оболенська. – К. : КНСУ, 2001. – 208 с.
3. Огаренко В. М. Розвиток вищої школи в умовах змін ринкового середовища / В. М. Огаренко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2004. – Вип. 3 (19). – С. 136–142.
4. Шилова В. І. Удосконалення державного регулювання ринку освітніх послуг / В. І. Шилова // Держава та регіони. Серія “Державне управління”. – 2006. – № 4. – С. 191–194.

Romin A. V. State regulation of educational services system by higher educational establishments in Ukraine.

This article analyzed current state of higher education and management of higher education institutions, the problems of quantitative and qualitative parameters of educational services and their role in improving the economic situation of high school.

Key words: higher education establishments, state regulation, conception, public authorities, educational services, management.

Надійшла до редколегії 27.03.2015 р.

УДК 338.23:330.341.42

А. А. Смаглюк,

к.е.н., ст. викл. кафедри управління персоналом та економіки праці ХарPI НАДУ, м. Харків

ГАЛУЗЕВА ТА ТЕХНОЛОГІЧНА СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розкрито якісні параметри, з'ясовано значення раціональних галузевих і технологічних пропорцій та визначено основи напрями структурної політики в контексті їхньої раціоналізації для економіки України.

Ключові слова: галузева та технологічна структури економіки, структурні пропорції, структурна перебудова, структурна політика.